

Tässä valossa on merkittävää, että "uudeksi buffaloksi" kutsuttu peliteollisuus jää sivulauseeksi nykytilannetta erityisesti politiikan ja lainsäädännön kautta tarkastelevassa luvussa.

Teos sisältää lukuisia varsin mielenkiintoisia kuvia ja karttoja, joita on koottu historiallisista teoksista ja arkistojen kätöksistä. Vanhat kuvat ovat kiehtovaa katsottavaa. Sen sijaan teosta varten tuotetut kartat ovat tekniikaltaan ja esteetikaltaan raivostuttavan alkeellisia, vaikka niistä vastaamaan valitulla kansainvälisen televisientäyrittäjien insinöörillä kerrotaan olevan kokemusta neljän mantereiden ja kolmen valtameren kartoituksesta.

Teoksen kartoissa käytetään Pohjois-Amerikan luonnonmaantieteellisellä peruspohjalla karkkimaa-symboliikkaa: luonnonvaroja osoittavat iloisenväriset karhut, peurat ja majavat sekä paistettua kananmunaa muistuttavat makean veden helmisimpukat. Lopputulokset on tiukkaan ahdettu ja sekava. Intiaanien historiaa koskevan tiedon epämääräisyyden ja virheiden aiheuttamat ongelmat ovat toki ymmärrettäviä ja niiden mainitseminen teoksen johdannossa on tervetullutta. Tiedon laadun alueiden rajaamiselle ja karttojen symboliikalle asettaman haasteen olisi kuitenkin voinut kiittää hienostuneemminkin. Lisäksi tarpeettoman paljon tekstiä on käytetty selittämään sellaista, mikä olisi ollut helppo havainnollistaa kuvallisesti. Näin kuvien kytkemiseksi asiasisältöön olisi jäänyt kiva lisätilaa.

Merkittävää on sekin, että 1900-luvun "unohduksen" ja

"muistamisen ja toiminnan" kausia käsittelevissä osuuksissa ei ole ainuttakaan kuvaa. Esimerkiksi intiaanien hallitsemien maa-alueiden sijainti ja laajuus jäävät koko teoksessa arvoitukseksi. Tilastotiedot heimojen koosta ja rakenteesta sekä taloudellisista, sosiaalisista ja muista oloista olisi ollut vaivatonta siirtää havainnolliseen, vertailukelpoiseen kuvalliseen muotoon. Koska intiaanien menneisyyden rituaalis-poliittinen muistaminen ja aktiivinen toiminta ovat yhä näkyvämpiä sekä yhdysvaltalaisessa että kanadalaisessa yhteiskunnassa, tästä olisi varmasti saatavissa runsaasti lehtikuva-aineistoa. Näiden osuuksien harkittu kuvitus olisi lisännyt kartastoksi itseään kutsuvan teoksen uskottavuutta huomattavasti.

Pohjois-Amerikan alkuperäiskansoista kertova kartasto on ristiriitainen teos. Parhaimmillaan se on tervetullut lisä aiheesta saatavilla olevaan laajalle lukijakunnalle suunnattuun kirjallisuuteen. Toisaalta teoksen kuvallisen esittämisen taso ja sen valintoja ohjannut mielikuvitus ovat paikoitellen anteeksiantamattoman kehittymättömiä. Ajankohtaisuudessa ja analyttisen otteen jämytydessäkin olisi ollut huomattavasti parantamisen varaa. Akateemista lukijaa teos muistuttaakin ensisijaisesti mielikuvituksen arvosta sekä kuvallisen viestinnän vaikeudesta ja sen onnistumisen tärkeydestä.

Pauliina Raento

Kaupunkilaisnaisen taakka ja vapaus

Women in Towns. The Social Position of Urban Women in a Historical Context. Toim. Marjatta Hietala ja Lars Nilsson. Studia Historica 60, Suomen Historiallinen Seura ja Studier i stads- och kommunhistoria 18, Stads- och Kommunhistoriska institutet, Stockholms universitet. 1999. 195 s.

■ *M. Hietalan ja L. Nilssonin* toimittamassa *Women in Towns* -teoksessa on kymmenen artikkelia Euroopan kaupunkihistoriasta. Ne käsittelevät aikaa keskiajalta 1900-luvulle ja maantieteellisesti aluetta Unkarista Englantiin ja Italiasta Suomeen.

Naiset ovat usein olleet enemmistönä kaupunkiväestöstä naisten vilkkaan muuttoliikkeen seurauksena. Teoksessa pohditaan, johtuiko tämä kaupunkielämän suhteellisesta heikkoudesta naisille vai houkutteliko urbaani elämä naisia työvoimakseen tyhjin lupauksin, sekä kaupunki-ilman vapauttavaa vaikutusta naisten elämään. Tekijät eivät näe historiaa yksiviivaisena kulkuna kohti vapautta, vaan olosuhteiden vaikutus arkeen ja kehityksen monet mutkat on otettu huomioon.

Katalin Szende käsittelee naisleskien toimeentuloa keskiaikaisessa Sopronin (Ödenburgin) kaupungissa Unkarissa. Lähteenään hän käyttää

veroluetteloita, joten kohteena on itsenäisten leskien ryhmä, n. 3 prosenttia Sopronin verotettavista perheistä. Lähes 2/3 heistä maksoi veroja vähemmän ja 14,4 % enemmän kuin keski-vero maksaja.

Szenden tuo esiin seikkoja, jotka löytyvät myös seuraavasta Venetsian naisia käsittelevästä artikkelista, mm. aviomiesten yrityksen testamenttien avulla turvata jälkeensä jään perheen toimeentuloa. Siinä *Lise Collangen* esittelee laivanvarustajien puolisoitten toimeentuloa ja sen turvaamista aviomiehen kuoleman jälkeen. Ryhmän kiinteys ja selkeät taloudelliset intressit tekee sen kiinnostavaksi. Lähteinä ovat avioliittoa ja perimistä koskevat lait sekä perunkirjat ja testamentit.

Rikkaat työtöt olivat kauppatavaraa perheiden etujen turvaamiseksi eivätkä lesketkään olleet oikeustoimikelpoisia, vaan isät, aviomiehet, veljet ja aikuiset pojat tekivät sopimukset heidän puolestaan.

Lainsäädäntö oli kova leskinaisille. Heidän oli usein muutettava pois kodistaan eikä heillä ollut käytännössä mahdollisuuksia vaatia myötäjäisiään takaisin. Rakastavat aviomiehet olivat usein testamentissaan turvanneet puolisonsa elannon. Naistutkimuksessa esitetty väittäminen, että aviopuolisoiden elämäntoveruus oli usein voimakasta, näyttää tässäkin pitävän paikkansa.

Hilde van Wijngaarden on tutkinut köyhien sukupuolijakaumaa köyhäinhoitoviranomaisten asiakirjoista Zwollen alueella Amsterdamissa. Noin 70 % köyhäinhoidon asiakkaita oli naisia. Tekijä on ratkais-

sut monta lähdeaineiston ongelmaa, koska juuri kaikkein köyhimpien naisten työ on usein jäänyt tilastoimatta. Hänen mukaansa köyhimmät naiset olivat hyvin itsenäisiä verrattuna muihin ansiotyötä tekeviin naisiin.

Gunther Hirschfelderin lähteinä ovat aikalaiskuvaukset, tilastot ja mm. Manchesterin poliisin arkistot tutkimuksessa, jossa hän käsittelee naisten juomakulttuuria teollisen vallankumouksen aikana. Hän osoittaa, että 1700-luvun alussa juomakulttuuri oli varsin liberaali ja tasavertainen, kun taas teollistumisen myötä eri ryhmien ja sukupuolten juomatottumukset eriytyivät.

Christine Bladh on tutkinut naisten ansiotyömahdollisuuksia Tukholmassa. Artikkelin perustuu yhden seurakunnan kirkonkirjoihin. Niihin on merkitty perheenpään ammatti, joten se kertoo lähinnä naimattomista naisista. Naisten mahdollisuudet ansaita elantonsa liittyi heidän velvollisuuksiinsa lastensa elättäjinä. Yhteiskunta taipui periaatteissaan varata porvaris-ammattit vain miehille välttämättömyyden edessä, esimerkiksi kapakanpito oli ajoittain lähes 100 % naisten hoidossa.

Rebecca Rogers murtaa myytin, että nunnat ja kirkko olisivat dominoineet tyttöjen koulutusta Ranskassa. Alkeisopetuksen jälkeen Pariisin opettajien enemmistö oli 1800-luvulla muita kuin nunnia. Tutkimus on ollut salapolitiisyyttä, koska julkiset tilastot eivät huomioineet yksityisiä tyttökouluja.

Rogers katsoo, että koulut tarjosivat ansiotyötä naisille, mukaan lukien naimisissa ole-

vat naiset, koska niissä oli opetuksen lisäksi muita tehtäviä. Hän korostaa, että yksityiskoulujen kysyntä todistaa pariisilaisten halunneen kouluttaa tyttärensä.

Marjaana Niemi vertailee Birminghamin ja Göteborgin terveydenhuoltoa 1900–1940 hyvin dokumentoidussa tutkimuksessaan. Hän osoittaa näennäisesti puolueettoman terveyspolitiikan palvelleen päättäjäin intressejä. Taisteltaessa lapsikuolleisuutta vastaan otettiin huomioon ne tutkimukset, jotka palvelivat päättäjäin ja terveydenhuollon ammattilaisten päämääriä ja etuja.

Hän on perehtynyt tutkittavien kaupunkien elinkeinorakenteeseen ja muihin taustatekijöihin. Arkielämän erilaisuus johti erilaisiin ratkaisuihin, vaikka molemmissa kaupungeissa vedottiin tieteen viimeisiin saavutuksiin.

Caroline Varletin artikkeli käsittelee pariisilaisnaisten elämää kahdesta eri näkökulmasta. Siinä pohditaan aikalaiskirjoitusten pohjalta, mitä naisilta sotien välisen ajan Ranskassa odotettiin, ja peilataan näitä odotuksia kuvauksiin arkielämästä. Naisilta vaadittiin monenlaista. Kodinhoitoon ja hygieniaan kohdistuvat vaatimukset kasvoivat, samalla kun perinteisen kotirouvan rinnalle tuli mielikuvia itsenäisestä ansiotyöstä tekevistä naisista. Vaikka moderni tekniikka teoriassa tuli auttamaan kodinhoitoa, Varlet väittää, että naapurit ja sukulaiset auttoivat enemmän kuin tekniset apuvälineet. Aviomiehet osallistuivat enemmän kotitaloustöihin ja lastenhoitoon kuin niitä käsittelevästä kirjoittelusta voisi päätellä.

Irene Bandbauer-Schöffman tuo esiin uuden näkökulman naisten ja miesten kohtelusta jaettaessa puutteellisia resursseja toisen maailmansodan jälkeisessä Wienissä. Tutkimus perustuu säännöstelyä koskeviin asiakirjoihin, aikalaiskuvauxsiin ja muistelmiin sekä haastatteluihin.

Ns. ruokakortteja jaettaessa raskaana olevia ja imettäviä naisia suosittiin. Toisaalta muiden naisten oli vaikea vakuuttaa kansanhuoltoviranomaiset energiantarpeestaan, koska heidän työnsä oli ansiotyönäkin usein ns. piilotyötä perheissä.

Pia Leminen on tutkinut Kyröskosken tehdasyhdyskunnan toimistotyötä tekevien naisten tavoitteita ja todellisuutta. Hän osoittaa, että naiset jäivät jälkeen sekä statuksensa puolesta että palkassa vastaavan taustan omaavista miehistä. Toisaalta työläisperheiden tyttöjä kannustettiin nousemaan tehdassalista konttorin puolelle.

Women in Towns on monipuolinen kokoelma. Se on yhtenäisempi kuin artikkelikokoelmat yleensä ovat. Tekijät ovat käyttäneet virallista asiakirja-aineistoa oivaltavasti ja näkökulman valinnalla he ovat saaneet uutta tietoa kaupunkien arkielämästä.

Aura Korppi-Tommola

Paratiisi tässä ajassa vai synnin pesä?

Marjo Kaartinen: *Spiritual Eunuchs. Religious People in English Culture of the Early Sixteenth Century*. Turku 1999. 256 s.

■ *Marjo Kaartisen* väitöskirja käsittelee sääntökuntalaisten (lat. *religiosi*) elämää 1500-luvun alun Englannissa ja ennenmuuta aikaisten suhtautumista siihen. Kaartinen kysyy mitä merkityksiä ihmiset ylipäätään antoivat termille sääntökuntaelämä? Mitä ajateltiin sääntökuntalaisten hyveistä? Kuinka ne toteutuivat käytännössä? Ennen kaikkea hän pyrkii selvittämään miksi ihmiset ajattelivat niin kuin ajattelivat. Kyseessä on siis tutkimus sääntökuntalaisten julkisesta imagosta reformaatioajan Englannissa. Taustalla piilee vanha kysymys Englannin (ja tietenkin myös Walesin, Skotlannin ja Irlannin) luostareiden ja uskonnollisten yhdyskuntien lakkauttamisesta. Miksi lakkautus tapahtui, ja ennenmuuta, miksi se tapahtui ilman merkittävää vastarintaa? Olivatko sääntökuntalaiset puolustamisen arvoisia?

Käytännössä Kaartisen tutkimus jakaantuu neljään laajakoon osioon, joissa käsitellään sääntökuntalaisten elämää kolmen keskeisen luostarilupauksen (tottelevaisuus, köyhyys ja siveys) sekä luostarielämään olennaisena osana kuuluneen paikallaan pysytte-

lemisen (lat. *stabilitas*) kannalta. Kussakin pääluvussa kuvataan yhtäältä uskonpuhdistajien omassa propagandassaan viljelemiä käsityksiä sääntökuntalaisten korruptoituneesta ja syntisestä elämästä ja toisaalta heidän ymmärtäjiensä puolustuskirjoituksia. Suunvuoron saavat niin tunnetut hahmot (Thomas Cromwell ja Thomas More) kuin tuntemattomat ja jopa anonyymit kirjoittajat. Kaartinen osoittaa laajan materiaalin avulla, että munkit olivat, kirjoittajan kannasta riippuen, rikkaita juopottelevia irstailijoita tai apostolista köyhyyttä noudattavia paastoavia hengellisiä neitsyitä.

Kaartisen johtopäätös on, että niin reformaattorit kuin sääntökuntalaisten puolustajatkin olivat yksimielisiä uskonnollisen elämän olennaisista arvoista, jotka olivat juuri mainitut luostarielämän perushyveet. Keskeinen erimielisyys vallitsi siinä, elivätkö sääntökuntalaiset näiden arvojen mukaan ja oliko Jumalalle otollinen elämä aivan yhtä mahdollista maailmassa (*in seculo*) kuin luostarin tai konventin seinien sisällä. Äärimmäiset protestantit katsoivat, että todella uskonnollinen elämä oli suorastaan mahdotonta sääntökuntien puitteissa, sillä ne asettivat jäsenilleen standardit, jotka olivat tavalliselle kristitylle mahdottomia. Siten luostarielämä oli sielun pelastukselle suorastaan mahdotonta, sillä se oli ennalta tuomittu epäonnistumaan.

Kaartinen näkee reformaation enemmän jatkuvuutena kuin murroksena. Olennaiselta osaltaan evankelisten ja katolisten kannat olivat yhtenä-